

Ludovít Štúr. Életút és emlékhelyek

A neves elődök emlékét nemcsak hazánkban, hanem északi szomszédainknál sem hagyják feledésbe merülni. Az egyes településeken számos emléktábla és köztéri szobor idézi fel a szlovák múlt sorsfordító eseményeit vagy jelentős személyiségeinek életútját, de hiánycikk az olyan tematikus összeállítás, mely az egyes emberekhez köthető emlékhelyeket venné számba. Ezt a hiányosságot hivatott pótolni *Beáta Mihalkovičová* „Ludovít Štúr. Életút és emlékhelyek” című munkája, mely a reformkori szlovák nemzeti mozgalom vezetőjének a pályafutását és az ahhoz kapcsolódó emlékhelyeket mutatja be számos képpel illusztrálva.

Ludovít Štúr, a XIX. századi szlovák történelem talán legfontosabb alakja, evangélikus lelkészi családban született Zay-Ugrócon 1815-ben. Tanulmányait Pozsonyban, Győrben és Halléban végezte, majd 1840 őszétől a forradalomig a koronázóvárosban élt. 1844-ig a helyi evangélikus líceumban tanított, majd újságíróként tevékenykedett, az utolsó rendi országgyűlésen pedig Zólyom város képviselőjeként vett részt.

Életének talán legfontosabb döntésére 1843 júniusában került sor, amikor Jókő községben egy önálló szlovák irodalmi nyelv létrehozásáról határozott elvbarátaival. Ez ugyanis azt jelentette, hogy a szlovákok, kiket addig a morvákhhoz hasonlóan a csehek közeli rokonainak tartottak, az önálló nemzetfejlődés útjára lépnek, így nyugati szomszédaik nem számolhatnak velük tovább, mint potenciális embertartalékkal. Bár döntése akkor rendkívül heves ellenzést váltott ki, az 1850-es évekre mégis ez lett a szlovák politikai önszerveződés fő árama.

A nagy erőpróba, 1848–49 politikai és katonai szempontból is tökéletes kudarcot hozott a számára. Štúrék ugyanis liberális politikai elveiket feladva az ellenforradalom oldalára álltak és fegyverrel harcoltak azért, hogy szolgálataik fejében egy szlovák, autonóm tartomány jöjjön létre. Akcióik azonban, más nemzetiségi mozgalmakkal összevetve meglehetősen szerény hadászati eredményekkel jártak, ráadásul a honvédseregben nagyságrendekkel több szlovák katona harcolt. Világos után a győztes császári hatalom

csak pár hivatali hellyel jutalmazta erőfeszítéseiket, így Štúr, reményeiben csalatkozva Modor városába vonult vissza, ahol 1856 januárjában, vadász-baleset következtében hunyt el.

Beáta Mihalkovičová munkája a Dajama kiadó „Szlovákia személyiségei” című új sorozatának első kötete. Ez a szlovák történelem és kultúra nagyjait mutatja be az életükben jelentős szerepet játszó események és helyszínek felelevenítésével. Mivel a sorozat ismeretterjesztő célzattal, a szélesebb közönség számára készült, így a cél nem a teljesség, hanem egy adott életút legfontosabb állomásainak bemutatása volt. Talán éppen e népszerűsítő jellegének köszönhető, hogy a szerző hőse emberi oldalát is elének tárja, és olyan dolgokra tér ki, mint a magánélete, az életmódja vagy a szabadidejének eltöltése.

Mihalkovičová könyve öt nagy tematikus egységből áll. Az elsőben a Štúr életének három legfontosabb helyszínét, Zay-Ugrócot, Pozsonyt és Modort mutatja be. A másodikban az egykori Felső-Magyarország, vagyis a mai Szlovákia területén található településeket veszi sorra, a harmadikban pedig a hőse életében szerepet játszó cseh, magyar, német és osztrák városokat veszi sorra kronológiai sorrendben. Tematikailag eléggé kilóg ebből a sorból az a fejezet, ahol a szerző a Štúr család tagjainak életével és egykori lakhelyeikkel foglalkozik részletesebben, függetlenül attól, hogy azok milyen szerepet játszottak hőse életében. De itt mutatja be a szlovák politikus nagy szerelmének, Adél Ostroluckýnak az életét és nemesvár-aljai lakóhelyét is, melyek már valóban szervesen kapcsolódnak a štúri életúthoz. Az utolsóban a szerző a jelenleg rendelkezésre álló írásos és tárgyi emlékekből ad rövid válogatást. Bár a szerző felvehetett volna még a bemutatásra kerülő városok közé egyet-kettőt, legfőképpen Zágrábot, de a könyv ismeretterjesztő jellege és a terjedelmi korlátok miatt elfogadható a döntése.

Mihalkovičová egy-egy település esetében előbb annak történetét, majd az ott lezajlott, Štúrral kapcsolatos eseményeket mutatja be, melyek nem egyszer a szlovák történelem sorsfordító eseményeit jelentik. Ennek során a szerző részletesen kitér a jelentősebb eseményeknek otthont adó épületek történetére is, bár ezt alaposabban csak a ma Szlovákiában található települések esetében teszi meg.

Bár a könyv ismeretterjesztő jellege és a terjedelmi korlátok miatt érthető, hogy a szerzőnek válogatnia kellett a bemutatott városok között, de egyet-kettőt még jobban vizsgálat tárgyává tehetett volna, különösképpen Zágrábot, az 1848-as szlovák politikai fordulat színhelyét. Štúrék ugyanis ide menekültek a prágai szláv kongresszus kudarcát követően, majd ép-

pen az ott töltött időszakban, a hagyományosan udvarhű horvátokkal való együttműködés révén kerültek át az ellenforradalom oldalára.

A könyv gazdagon illusztrált, a képanyag legnagyobb része pedig valóban szervesen kapcsolódik a szlovák politikus életútjához, bár vannak érthetetlen hiányok is. Ilyen például a pozsonyi Fernolay-házé is, mely nemcsak Štúrnak adott otthont az 1840-es években, de ott működött az általa alapított első szlovák politikai hírlap, a *Slovenskje národňje noviny* szerkesztősége is. Bár az épületet később lebontották, de fotó készült róla, melynek feltételül szerepelnie kellett volna a könyvben. Az is meglehetősen bosszantó, hogy a 17. oldalon, a reformkori Pozsonyról szóló résznél illusztráció gyanánt egy olyan kép látható, mely az első népképviselési országgyűlés megnyitásáról készült. Alatta viszont már nincs ott az információ, hogy ez Pesten volt 1848 nyarán, így az adott kontextusban mindez olyan képzetet kelt, mintha erre is a koronázóvárosban került volna sor. A szerző részéről sokkal szerencsésebb lett volna, ha itt inkább a Groitsch-féle rézmetszetet használja illusztrációként, mely az országgyűlés alsó táblájának üléséről készült 1836-ban.

A szerző névhasználata is kétségekre ad okot. Hőse nevét például a ma használatos Lúdvít formában szerepelteti, ami csak a katolikusok esetében volt szokás a XIX. században. Štúr viszont lutheránusként az evangélikus névváltozatot, a Lúdevítet használta, és a leveleit is mindig így írta alá. Bár ma mind a szlovák, mind a magyar történettudományi munkákban kizárólagosan a Lúdvít-féle alak szerepel, mégis úgy vélem, hogy ezt a nevet a történelmi hűségnek és a korabeli forrásoknak megfelelően, eredeti formájában kéne szerepeltetni. Az idegen eredetű tulajdonnevek kapcsán is tapasztalhatók bizonyos ellentmondások. A német eredetűeket ugyanis a szerző eredeti formában közli, míg a magyarokat a szlovák helyesírás alapján fonetikusán átírja. A földrajzi nevek esetében pedig nem egyszer a ma használatos névváltozatok szerepelnek. Így például a szerző az 1830-as években a hivatalosan még nem létező Németországról beszél, a reformkori Pozsony esetében pedig Bratislaváról, noha Štúr mind a leveleiben, mind a lapjában a Prešporok alakot használta a legtöbbször.

Sajnos a szövegben itt-ott bosszantó tárgyi tévedések is találhatók. Így például a szerző a 20. oldalon rosszul adja meg Štúr követté választásának időpontját, majd azt állítja, hogy 1848 márciusában, a forradalom kitörését követően az utolsó rendi országgyűlést feloszlatták. Az a megállapítása is meglehetősen elnagyolt, hogy a jobbágytság eltörlésére 1848 elején, a forradalomnak köszönhetően került sor. Természetesen az efféle hibákat

könnyűszerrel ki lehetett volna szűrni, de a szerző valamilyen oknál fogva nem ellenőriztette lektorral a kéziratát, kinek neve nem véletlenül hiányzik a könyvéből.

A téma egyrészt nagyon jó, hiszen összekapcsolja a szlovák történelem egyik legnagyobb alakjának az életútját a történesek konkrét helyszíneivel. Másrészt egy új szempontból, emberi oldalról is bemutatja hősét, hiszen e téren eddig a legtöbb szerző kizárólag csak Štúr szerelmi életével foglalkozott. Szakmai szempontból viszont számos korrekcióra lenne szükség, bár Mihalkovičová könyve hiánypótló jellegénél fogva így is értékes munkának tekinthető. A téma további kutatása ugyanis komoly lehetőségeket rejt magában, egy bővített és átdolgozott verzió pedig a Štúrról szóló szakirodalom egyik megkerülhetetlen alapműve lehetne.

Beáta Mihalkovičová: *Ludovít Štúr. Život a pamätné miesta* (Ludovít Štúr. Életút és emlékhelyek). Bratislava, Dajama, 2014. 79 o.

Vesztróczy Zsolt